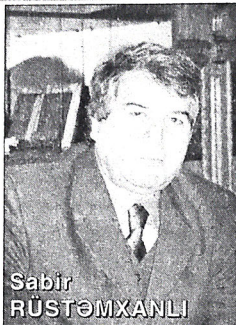

Adətən "Odlə oynamaq olmaz." deyirlər. Amma sözə oddan daha zərif yanaşmağın gərəkliliyini göstərən deyimlər də var: "Sağal güllə yaradı, sağalmaz söz yaradı". İnsan yaradıcılığının zirvəsi, onu başqa canlılardan ayıran - Sözdür.

Azərbaycanda söz tarixən qudsal tutulub. Nəsimi və Füzuli şerində söz Allaha qovuşmaq yolu idi, İlahi nuruna və sehrinə bürünmüşdü, əl yeməyən bir ucaldıqaydı. Bu gün bəzi bədii əsərlər istisna olunmaqla sözmüz sehrini itirir, yazı dili lorulaşdırılır. Bu baxımdan mətbuatımızın qədəri narahatlıq doğurur.

Sabir RÜSTƏMXANLI

SÖZLƏ OYNAMAQ OLMAZ

Çünki burda sözün rəngləri, hərərəti öz-özünə yaranır, ən dəqiq ölçü cihazı kimi xalqın siyasi, mədəni, əxlaqi durumundan, güc və ağıl qatlarından, imkanlarından, münasibətlərini gizli və açıq burulğularından doğur. Mətbuat həm də xəbərləşmə yolu, yönləndirən, təşkil edən, quran və yıxan bir güc olduğuna görə, bu böyük qüvvəni peşəkarlıq tələblərindən, ənənə və əxlaq normalarından kənarında, azadlıq və anarxiyanın sərhədlərini itidyi bir yerdə başlıbaşa, təcrübəsiz adamların ümidinə qoymaq olmaz. Sənura beləsindən xilas olmaq böyük bir tarixi nailiyyət olsa da, bu, mətbuatın ictimai, milli və etik məsuliyyətini azaltmır.

Dediyim kimi, sözlə güllə ekizdir. İcazasız silah daşıyanlar cəmiyyət üçün nə qədər qorxuludursa, Azərbaycan mədəniyyətinin razılıq almayan sözü hara gəldi tuşlaya bilən qərəzli yazımlar da o qədər böyük təhlükə törədirlər. KİV yaratmaq üçün icazə almaq o qədər də çətin deyil, ən çətin Azərbaycan sözünün, mətbuatımızın böyük ənənələrindən, H.Zərdabi, M.Cəlil və Ü.Hacıbəyli örnəklərindən razılıq almaqdır.

Qəzetlərimizin peşəkarlıq səviyyəsi, dili, üslubu, yazı mədəniyyəti ciddi incələnmək istəyir. Bu bərədə rəyləri ümumiləşdirib sistemli bir şəkə salmaq az qala mümkünsüz bir işdir. Birincisi, bütün qəzet və jurnalları ardıcıl izləmək olmur. İkincisi, KİV-də çalışanların bir hissəsi jurnalistika haqqında ən ibtidai bilgiyə iyiyələnmədiyinə görə, onlara məsuliyyət duyğusunu yüz dəfə xatırlatsan da xeyri yoxdur. Jurnalist və filologiya təhsili görməyən "vesi-qəliflər" nəslə yetişmişdir ki, onların fikrincə qəzetçilik elə gördüyünü, eşitdiyini, ağına gəldiyini necə gəldi yazıb oxuculara çatdırmaq işidir.

Senzor lazımdır deyil. Amma cavan jurnalistlərin yazımları bəli bir sınaqdan keçməlidir. Sözdün bədii və publisist deyilişi,

Ayrı-ayrı şəxslərə qulluq edən qəzetlər Azərbaycan dilinin imkanı daxilində olan bütün silahları işə salıb

faktın dəqiqliyi, qəzetin nəzərdə tutulan öhdəlikləri, insanların konstitusiyaya ilə qorunan hüquqları, xalqın adət və ənənələri, yazının xeyrə və ya şərə xidmət edəcəyi və s. Elə məsələlər var ki, onu heç bir istedadlı və ya istedadsız, təcrübəli və ya təcrübəsiz qəzet işçisi unuda bilməz. Sərişətsizliyə, dilimizə hörmətsizliyə, ən qorxulusu isə sözdün cəmiyyətdə dağıdıcı amilə çevrilməsinə biganə qala bilmərik.

Dünya tarixində faciəli rol oynamış, amma dövlət quruculuğu və milliyyət səfərbər etmək istedadı danılmaz olan bir diktatorun aşağıdakı sözlərini oxuyanda heyratə gəldim. Çünki bu sözlər dövlət və cəmiyyətlərin yaşayış gördükləri bəbəli bir duruma işiq tutur. Və göstərir ki, bu yolu keçən təkə biz deyilik: "Siyasi təşkilatlar və Həmkarlar Təşkilatları bütövlüklə az inkişaf etmiş adamların ağıl səviyyəsinə uyğunlaşdırılan qəzetlərinin sıx şəkəsinə yararlıdır. Bu mətbuat təşkilat başçılarının əlində millətin aşağı təbəqələrini zəharləyən heyəsiz bir silaha çevrilir və onları ən ağılsız işlərə sövq edir. O mətbuat geri qalmış oxucularının səviyyəsinə təcridcən nisbətən daha yüksək bir pilləyə yüksəltmək məsələsinə qətiyyətdən öz vəzifəsi saymır. Yox, o öz vəzifəsini ancaq ən aşağı instinktlərin qızışdırılmasına həsr edir. Bəzən özü haqqında çox uydurma xəyəllərə qapılan korazehin kütə belə fəndlərə tez uyur. Nəticədə mətbuat həm əvlərişli kommersiya sövdələşməsi, həm də xeyirli siyasət silahı olur. Bu mətbuat orqanları günlər uzununu böhtan kampaniyası apararaq milli azadlığa, mədəni inkişafa və millətin iqtisadi müstəqilliyinə xidmət edən bütün nə varsa, hamısına qarşı fanatik bir nifrət hissi aşılıyır". İnanmaq olmur

ki, bu sözlər bugünkü Azərbaycan üçün yox, keçən əsrin 20-30-cu illərində Almaniya haqqında deyilib. Başçılarının cəbindən və iradəsindən asılı olan mətbuatın cəmiyyət üçün yaratdığı sorunları-problemləri böyük bir dəqiqliklə araşdıran müəllif onu da göstərmişdir ki, belə mətbuat orqanları o adamlara qarşı daha amansız və sərt cəbhə açırlar ki, onların öz müstəqil mövqeyi, yolu, xarakteri, öz siması var. Qaraqürhün əsəri deyil. Belə mətbuat və onları maliyyələşdirən qurumlar cəmiyyətin sevdiyi, seçilən, istedadlı zaka sahiblərinə, ziyalılara qarşı daha qəddardır, aşağı səviyyəli adamlara yol açmaq üçün ilk növbədə ağıllı adamları aradan götürməyə və ləkələməyə çalışır. Müəllifin

milli maraqları önə çəkən, heç kimin pulundan, diqtəsindən asılı olmayan, dəstə, tayfa, partiya, təbəqə, bölgə maraqlarından tamamilə uzaq və neytrallığını cəmiyyətə inandırması belə bir qəzetimiz demək olar ki, yoxdur.

Ayrı-ayrı şəxslərə qulluq edən qəzetlər Azərbaycan dilinin imkanı daxilində olan bütün silahları işə salıb. Qəzetlər söz atışmasının tüstü-dumanı içərində boğulur, söz xəncərləri rəqiblərin kürəyinə düşməncəsinə sancılır. Tarixi vəzifələrimiz yaddan çıxıb. Mətbuat ac canavar kimi ağır-ağzadır. Cəmiyyəti radikallaşdırən, düşməni ovqatını körükləyən anlaşıqsız və məsuliyyətsiz siyasət mətbuatı da qabağına qatıb aparır.

Mən bu sözləri mətbuatda adına oxuyan kimi özümdən çıxan, qəzetləri susdurmağa çalışın, bağlatdırın, redaktorları həbsxanaya saldırın, təkə "KİV haqqında Qanun"u yox, ümumiyyətlə söz azadlığını ittiham edən, jurnalistlərə qarşı bədab ifadələrə danışın bəzi vəzifə sahibləri və ya millət vəkilləri kimi demirəm. Sözümdün kökündə şəxsi narazılıq, yaxud şəxsi maraq dayanmır. Sadəcə olaraq, bu prosesin bizi hansı fəlakətlərə apara biləcəyini görürəm və jurnalist sənətinə böyük sevgimdən çıxış edirəm.

Bir vaxt sövüş və təhqir üzərə itqidarın bir neçə qəzeti ixtisaslşmışdı. Təəssüf ki, indi həmin sırada müxalifət də bəli sövura qida verib, cəmiyyətin demokratikləşməsinə təsir göstərib, digər tərəfdən ayrı-ayrı qurumların maraqlarını önə çəkməklə milli ideallara, həmrəyliyə zərbələr vurub, quruya qatıb nə qədər yaş da yandırıb, xalqın müxtəlif zümərələri arasında yaranan çatlarıncı keçilməsi çətin olar yarığlanlara çevirməsinə çalışıb, mətbuat gələnkəlimizə yaşayışın deyim və yazı tərzi qəzet səhifələrinə çıxarılıb.

12-13 il öncə icazəsiz buraxılan büləten və vərəqlər bütövlüklə milli maraqlara xidmət edirdi. Baş redaktor olduğum ilk müstəqil qəzetimiz "Azərbaycan", Qarabağ Xalq Yardım Komitəsinin orqanı kimi qeydiyyaldan keçsə də komitə qəzeti deyildi, milli bir qəzet idi. Hamıya eyni gözə baxırdı, başdan-ayağa bir müxalifət qəzeti kimi çıxmasının səbəbi isə mənim müxalifətə olmağımdan, itqidarın siyasətini bəyənəməyimdən daha çox, o vaxtkı müxalifətin Azərbaycanın milli haqlarının yeganə daşıyıcısı olmasından irəli gəlirdi. Biz heqiqəti yazmağa çalışırdıq, heqiqət isə müxalifətin tərəfində idi. Müstəqil mətbuatımızın yolu belə başlamışdı. "Azadlıq", "Aydınlıq" qəzetləri də belə pərvazlanmışdılar. Nə yazıq ki, bu gün həmin yolda daşıyan, yalnız

Mən bu sözləri mətbuatda adına oxuyan kimi özümdən çıxan, qəzetləri susdurmağa çalışın, bağlatdırın, redaktorları həbsxanaya saldırın, təkə "KİV haqqında Qanun"u yox, ümumiyyətlə söz azadlığını ittiham edən, jurnalistlərə qarşı bədab ifadələrə danışın bəzi vəzifə sahibləri və ya millət vəkilləri kimi demirəm. Sözümdün kökündə şəxsi narazılıq, yaxud şəxsi maraq dayanmır. Sadəcə olaraq, bu prosesin bizi hansı fəlakətlərə apara biləcəyini görürəm və jurnalist sənətinə böyük sevgimdən çıxış edirəm.

Bir vaxt sövüş və təhqir üzərə itqidarın bir neçə qəzeti ixtisaslşmışdı. Təəssüf ki, indi həmin sırada müxalifət də bəli sövura qida verib, cəmiyyətin demokratikləşməsinə təsir göstərib, digər tərəfdən ayrı-ayrı qurumların maraqlarını önə çəkməklə milli ideallara, həmrəyliyə zərbələr vurub, quruya qatıb nə qədər yaş da yandırıb, xalqın müxtəlif zümərələri arasında yaranan çatlarıncı keçilməsi çətin olar yarığlanlara çevirməsinə çalışıb, mətbuat gələnkəlimizə yaşayışın deyim və yazı tərzi qəzet səhifələrinə çıxarılıb.

12-13 il öncə icazəsiz buraxılan büləten və vərəqlər bütövlüklə milli maraqlara xidmət edirdi. Baş redaktor olduğum ilk müstəqil qəzetimiz "Azərbaycan", Qarabağ Xalq Yardım Komitəsinin orqanı kimi qeydiyyaldan keçsə də komitə qəzeti deyildi, milli bir qəzet idi. Hamıya eyni gözə baxırdı, başdan-ayağa bir müxalifət qəzeti kimi çıxmasının səbəbi isə mənim müxalifətə olmağımdan, itqidarın siyasətini bəyənəməyimdən daha çox, o vaxtkı müxalifətin Azərbaycanın milli haqlarının yeganə daşıyıcısı olmasından irəli gəlirdi. Biz heqiqəti yazmağa çalışırdıq, heqiqət isə müxalifətin tərəfində idi. Müstəqil mətbuatımızın yolu belə başlamışdı. "Azadlıq", "Aydınlıq" qəzetləri də belə pərvazlanmışdılar. Nə yazıq ki, bu gün həmin yolda daşıyan, yalnız